

שקדייה

מאת: טלי בן-יהודה
אקדמ 28, תשס"ה

קרוב לוודאי שהמילה **שקדייה** חידושו של לוי קיפניס היא, והופעתה הראשונה בשירו "לשנה טובה, שקדיה" (תרע"ט). [1]

בתוך זמן קצר התקבלה **השקדייה** ללשונם של הילדים, כפי שמעידים שיריהם של יחיאל הלפרין ("חמשה-עשר בשבט", תרפ"ז) וישראל דושמן ("השקדיה פורחת ושמש פז זורחת"), אך ספק אם השתרשה מייד בלשון המדוברת. זו ודאי הסיבה שיהודה גור לא מצא לנכון להביאה במילוניו (אף לא ב"מילון עברי", תש"ו). גם נ"ה טור-סיני ראה בה מילה של ילדים וציין בערכה: "כיני חיבה לעץ השקד, נוהג בספרות הילדים" (מילון בן-יהודה, 1959). לעומתם רשם אבן-שושן במילונו הראשון: "כיני עממי לעץ השקד", אך שתי המובאות שהביא הן משירי הילדים (מלון חדש, כרך ה, תשי"ב).

בספרות חז"ל יש ששמות עצים באים בסיומת נקבה, למשל: **אָגוֹזָה**, **בְּטָנָה**, **חֲרוּבִית**, **תְּמָרָה**. שמות כאלה מצויים גם ביצירות סופרים ומשוררים: **אגסה** (דבורה בארון, "משפחה", תרצ"ג), **תפוחה** (זלמן שניאור, "בירח-בול", תר"ע) וכמובן "לבלבו בגן העצים, **הדבדבניה** הלבונה" (ח"נ ביאליק, "קומי צאי", תרס"ה). [2] בשירו של קיפניס אפשר שהחרוז הנוח – לשנה טובה / שקדיה – הוא שתמך בחידוש הלשוני הזה, אבל מפני מה העדיף המשורר את **השקדיה** מן **השקדה** הקרובה יותר במשקלה ל**תמרה**, ל**חרובה** ול**תאנה** שבשירו? – האם נתלה לוי קיפניס באילן גבוה כביאליק, והדמיון הרב שבין שני האילנות המלבינים – הדובדבן והשקד – סייע?

מכל מקום ריבוי השמות המחודשים בסיומת יָהּ ב"לשון הירושלמית" ובהם שמות צמחים ופרחים – **זכריה**, **חמניה**, **עגבניה** – ודאי השפיע על לוי קיפניס. בשנת תרע"ו פרסם קיפניס את הסיפור "זהב תפוח-זהב" ובו קרא לעץ התפוז **זֶהְבִּיָה** ולפריו **תפוחיחים** – "והיתה כל זהביה, כאם רחמניה פועה והומיה ומספרת מעשיה" (ספריה קטנה לילדים, מדרגה ראשונה, כרך שני, ו). [3]

ובסיפורו "מעשה בתפוח שהלך לשוח" כתב על **התפוחה** וילדיה **התפוחיחים** (שם, כא). צורת הנקבה של שמות העצים ודאי הקלה על משוררים ומספרים לדמות את העץ ופריו לאם וילדיה.

לְשָׁנָה טוֹבָה

הַשְּׂקָרִיָּה: חוּ, חוּ, חוּ, יְלָדִים,	לְשָׁנָה טוֹבָה, שְׂקָרִיָּה!
אָמֵן לְכֶם שְׂקָרִים!	לְשָׁנָה טוֹבָה, שְׂקָרִיָּה!
ב. הַיְלָדִים: לְשָׁנָה טוֹבָה, תְּמַרְהוּ!...	וַיָּמֵן לְךָ אֱלֹהִים:
ג. הַיְלָדִים: לְשָׁנָה טוֹבָה, תְּרוּבָה!...	גָּשָׁם טוֹב, שֶׁמֶשׁ טוֹב,
ד. הַיְלָדִים: לְשָׁנָה טוֹבָה, תְּאָנְהוּ!...	שָׁפַע טַל, רוּחַ קָל!

3. שְׂקָרִיָּה. לְט"ו בְּשַׁבָּט.

א. צְבִי.
חֲרִצ"ט

(קַפְנִים)

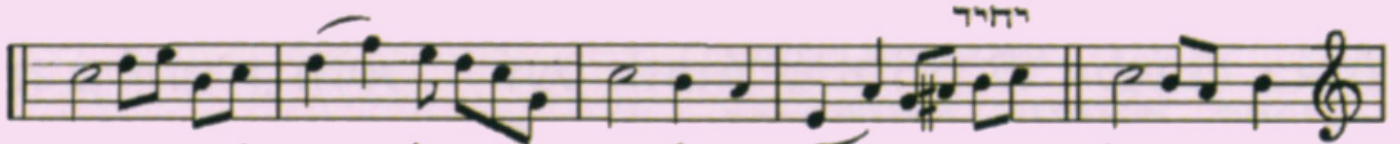
מִקְהֵלָה
בְּהַלִּיכָה

לְ-שָׁנָה טוֹבָה שְׂקָד-דָּ-יָה, לְ-שָׁנָה טוֹבָה שְׂקָד-דָּ-יָה, וְ-יָ-

תָּו לְךָ אֱ-לֹ-הִים: שְׁ-מֶשׁ אֹר, שְׁ-פַע טַל, גְּ-שָׁם טוֹב

יְרוּ-חַ קָל. חוּ, חוּ, חוּ, וְ-לְדִים, הֵא לְ-כֶם שְׁ-קָדִים.

חַמְשָׁה-עָשָׂר בַּשָּׁבֵט

א

בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, יִלְדָתִי הַנְּאֻה,

בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל גִּטָּעָה.

בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל הַחֲמֵה זֹרְחַת,

– בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל שְׁקִדָּה פּוֹרְחַת –

בְּחַמְשָׁה-עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שָׁבֵט;

בְּחַמְשָׁה-עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שָׁבֵט!

ב

בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל יִלְדָתִי הַנְּאֻה,

בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל גִּטָּעָה.

בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל רַב אֹר וְחֵם,

– הָאָבִיב, הָאָבִיב פֹּה מִתְחִיל הַיּוֹם –

בְּחַמְשָׁה-עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שָׁבֵט;

בְּחַמְשָׁה-עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שָׁבֵט!

כל הזכויות שמורות למחברים ולאקו"ם.

[1] ראו אליהו הכהן, "ליון קיפניס והזמר העברי", עיונים ביצירת ליון קיפניס, המכללה לחינוך ע"ש לוינסקי, תשמ"ב. מעניין לציין שב"ספר השקדים" למלך זגורודסקי (יפו תרע"ה) כתוב: "מכינים משקה שקדוניה מחלב ושקדים מתוקים, מרוסקים ומסוננים" (עמ' נ).

[2] הערך "דובדבניה" אינו מצוי ב"מלון חדושי ח.נ. ביאליק" של יצחק אבינרי (תל־אביב תרצ"ה), ומכאן שאין זה חידוש של ביאליק.

[3] איתמר בן־אב"י קרא זהבייה לפרי התפוז. ראו יעקב כנעני, אוצר הלשון העברית, כרך 4, תשכ"ג, ערך זְהַבִּיָּה

תאריך פרסום 14/01/2014